

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СУТНОСТІ БАНКУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ БАНКУ

Онищенко Ю. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна
e-mail yulia51984@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3114-4504>

Анотація. *Метою статті є дослідження еволюції теоретичних підходів щодо сутності банку як основи формування бізнес-моделі банку. Методика. Під час проведення дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи такі, як: наукова абстракція, індукція та дедукція, аналіз та синтез, логіко-історичний. Результати. На підставі теоретичних узагальнень в статті визначено, що з еволюцією банківської діяльності відбувалася й еволюція уявлення людей щодо сутності банків та їх ролі в економіці країни. Доведено, що основою успішного впровадження банківської діяльності на кожному з етапів була довіра до того інституту, який виконував роль банку. Практична значимість. Теоретична значущість полягає в тому, що створене теоретичне підґрунтя щодо доцільності формування та оцінки бізнес-моделі банку, так як оцінка зміни бізнес-моделі дозволяє проаналізувати основну логіку того, як фірма зміниться з часом, щоб залишатися прибутковою в динамічних умовах. Отримані результати в подальшому будуть використані для дослідження сутності поняття «бізнес-модель банку» та впровадження методології щодо її використання не тільки при формуванні моделі банківського нагляду в країні, але і в діяльності кожного банку як ефективного інструмента оцінки стратегії його розвитку.*

Ключові слова: банк, банківська діяльність, банківська система, банківський нагляд, фінансове посередництво, теорія банківської фірми, бізнес-модель банку

EVOLUTION OF THEORETICAL APPROACHES TO THE BANK ESSENCE AS THE BACKGROUND FOR THE BANK BUSINESS MODEL FORMATION

Onyshchenko Y. I., PHD in Economy, Associated Professor of Banking Department, Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
e-mail yulia51984@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3114-4504>

***Abstract.** The purpose of the article is to study the evolution of theoretical approaches to the essence of the bank as a basis for forming a bank business model. The object of the research is the processes of development and formation of banks in the historical context, as well as the evolution of the bank essence as an economic entity, which contributed to the formation of the background for business model using in bank activity. One of the main problems of the research is the grounding of the advisability of business model forming in the bank's activity. The information base of the study is the Law of Ukraine "On Banks and Banking", as well as scientific publications on the problems of defining the essence of the bank. During the research, general scientific and special methods were used, such as: scientific abstraction, induction and deduction, analysis and synthesis, logical-historical. On the basis of theoretical generalizations in the article it is determined that with the evolution of banking there was an evolution of people's ideas about the essence of banks and their role in the economy. It is proved that the basis for the successful implementation of banking activities at each stage was the trust in the institution that performed the role of the bank. In the article the author proposes a new concept of a banking firm - a bank as a socially responsible institution. The bank's interaction with society should be based on a clear understanding of the bank's social mission. Thus, the concept of "bank as a socially responsible institution" is implemented by coordinating the bank's development strategy with the strategy of financial sector development in the country, which brings the bank closer to its customers and makes its activities more open, accompanied by financial inclusion and financial literacy. The theoretical value is that the theoretical basis for the feasibility of forming and evaluating the bank's business model, as the assessment of changes in the business model allows you to analyze the basic logic of how the firm will change over time to remain profitable in a dynamic environment. The results will be further used to study the essence of the concept of "business model of the bank" and implement a methodology for its use not only in the formation of the model of banking supervision in the country, but also in the activities of each bank as an effective tool for evaluating its development strategy.*

***Keywords:** bank, banking activity, banking system, banking supervision, financial intermediation, banking firm theory, bank business model*

***JEL Classification:** G20, G21, L21, L25*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Бізнес-модель є відносно новим поняттям, що з'явилося в економічній науці в 90-х рр. ХХ ст. Відсутність єдиного підходу щодо трактування поняття «бізнес-модель», невизначеність концептуальних та методологічних основ формування, ідентифікації та оцінки бізнес-моделей економічних суб'єктів істотно ускладнюють використання даного інструменту не тільки в емпіричних дослідженнях, але й в теоретичних, особливо, в межах окремих секторів економіки.

Загально визнаним є твердження, що класична бізнес-модель використовується для організації та ведення бізнесу через відображення логіки діяльності будь-якого підприємства. Отже, вивчення бізнес-моделей банків пов'язано із трансформацією сутності банку, діяльність якого сьогодні прирівнюється до фірми, що діють на фінансовому ринку.

Сьогодні спостерігається тенденція динамічної еволюції та постійної адаптації діяльності банків до змін, що відбуваються на світовому фінансовому ринку, та до нової філософії банківського бізнесу, орієнтованої на кінцевих споживачів. Так, сучасний банк – це банк з новими бізнес-стратегіями, що втілюються у формуванні інноваційних бізнес-моделей на основі використання фінансових технологій. Динамічний розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій нівелює часові та географічні кордони і, хоч значно покращує та полегшує здійснення банківської діяльності у всьому світі, однак робить банк доступнішим та зрозумілішим для його клієнтів.

При цьому банки залишаються центром економічного механізму та взаємодіють не тільки з усіма економічними суб'єктами, але й населенням, що потребує дослідження еволюції теоретичних підходів щодо сутності банку з метою визначення особливості напрямів використання такого інструменту як бізнес-модель в його діяльності

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що дослідженню історії розвитку банківської діяльності приділено увагу у працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених: В. Коваленко, О. Коренева, О. Крухмаль, Л. Кузнєцова, Ф. Мішкін, М. Могильницька, А. Мороз, О. Орлюк, П. Роуз, Дж. Сінкі, М. Савлук, М. Тейлор, К. Черкашина.

Однак безпосередньо формуванню бізнес-моделей банків присвячено небагато праць вітчизняних економістів, серед яких можна виділити Г. Бортников, О. Заруцька, Д. Павлице, Т. Павлова, Г. Панасенко, Н. Пантелєєву, Д. Поکیدіна, В. Рашкована, А. Синюк, В. Хмарський. Особлива увага в цих роботах приділена проблемам ідентифікації бізнес-моделей банків. Так, В. Рашкован та Д. Поکیدін визначають бізнес-модель банку як «те, чим підприємства однієї галузі відрізняються одне від одного» [1], проте зазначимо, що дослідження бізнес-моделі банку в даному напрямі не визначає специфіку банківської діяльності, а навпаки ототожнює банк із звичайним підприємством. Навпаки А. Деркаченко та Ю. Худолій вважають, що бізнес-модель банку визначає основні поняття і об'єкти, що становлять зміст банківського бізнесу, а також відносини взаємозв'язку між ними [2], що дозволяє для ідентифікації бізнес-моделей банків в якості первинної ознаки застосовувати основні напрямки його діяльності.

Аналіз підходів щодо визначення сутності поняття «бізнес-модель банку» дозволяє стверджувати, що основною метою використання даної дефініції є забезпечення ідентифікації бізнес-моделей банків в банківській системі. Автори не пов'язують необхідність застосування даної категорії щодо банків із трансформацією уявлення щодо сутності банку та його діяльності, особливо в умовах глобальної цифрової трансформації. А, отже, відсутнє обґрунтування доцільності формування бізнес-моделі банку при організації його діяльності.

Мета статті полягає у дослідженні еволюції теоретичних підходів щодо сутності банку як основи формування бізнес-моделі банку. Для досягнення мети потрібно вирішити такі завдання: дослідити еволюцію

уявлення щодо сутності банку, визначити особливості діяльності банків в концепції фінансового посередництва, проаналізувати еволюцію теорії банківської фірми, розробити рекомендації щодо необхідності формування бізнес-моделі банку.

Виклад основного матеріалу. Дослідження економічної літератури показало, що банківська діяльність розглядається через банківські операції та послуги, що надаються банками при наявності банківської ліцензії, що повністю відповідає законодавчому визначенню даної категорії. [3] При цьому варто підкреслити, що наявність банківської ліцензії є необхідною умовою, так як через значну ризикованість банківської діяльності, а також через те, що банки є обов'язковим суб'єктом грошового обігу, їх діяльність має постійно перебувати під наглядом та регулюватися з боку держави, що сприятиме підтриманню стабільності всієї грошово-кредитної системи та довіри до неї з боку населення, що підтверджується і еволюцією банківської діяльності в світі. Зазначимо, що з еволюцією банківської діяльності відбувалася й еволюція уявлення людей щодо сутності банків. (рис. 1)

Підкреслимо, що основою успішного впровадження банківської діяльності на кожному з етапів була довіра до того інституту, який виконував роль банку. Так, на першому етапі храми були основними прототипами банків, з одного боку, через їх недоторканість, а, з іншого, через довіру людей до жерців. На другому етапі, ця роль дісталася Ордену тамплієрів – одній з найвпливовіших на той час релігійно-військових організацій з тих самих причин: вони могли захистити гроші, надані їм на зберігання, і користувалися довірою хрестоносців. З занепадом даної організації, через різноманітність мінової одиниці та зловживання мінняйл, громадські банки, які згодом отримали назву жиробанків, почали створюватися при міських управліннях, тобто довіра до даних банків почала забезпечуватися міською владою. А концентрація емісії банкнот в одному банку та створення Центрального банку на четвертому етапі привело до централізованого

регулювання банківської діяльності в країнах світу в межах створених банківських систем.

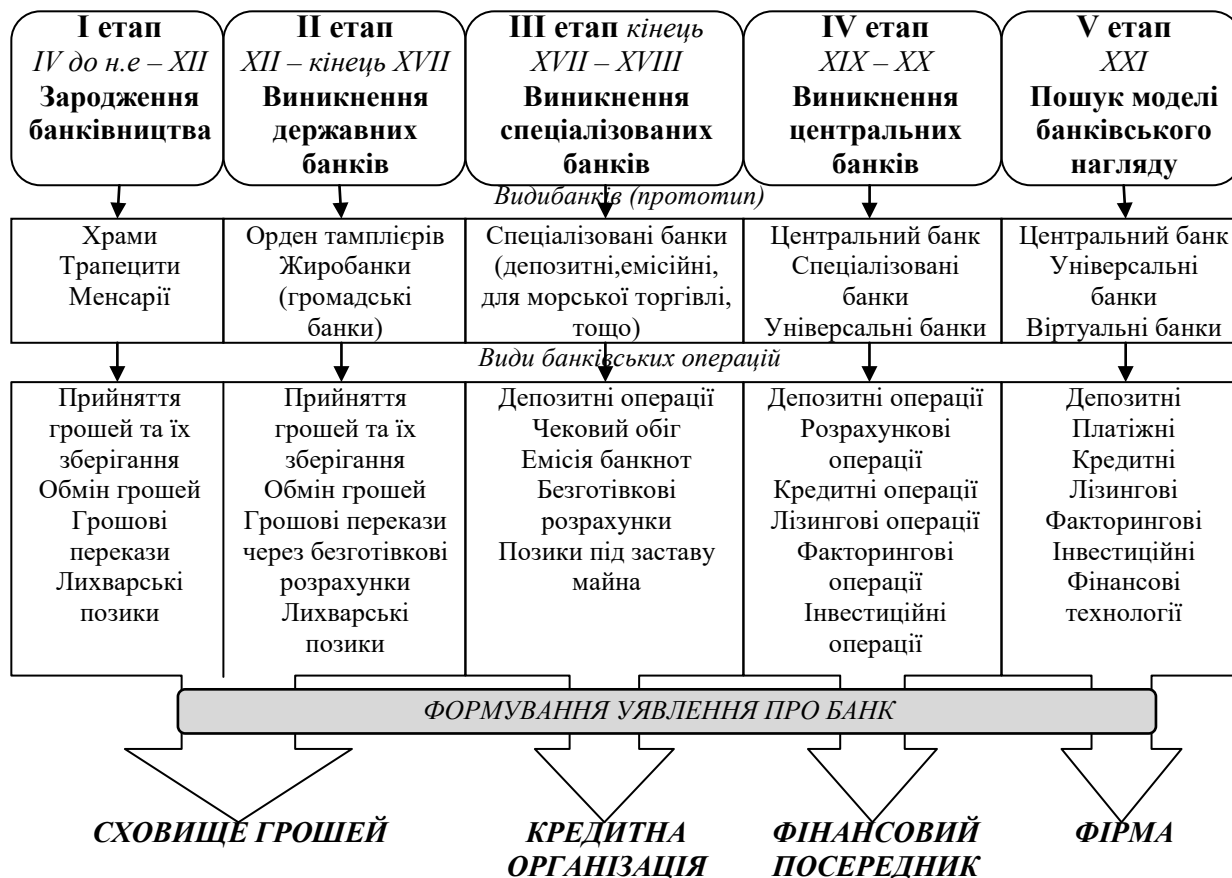

Рис. 1. Еволюція уявлення щодо сутності банку

Як видно з рисунку, на першому та другому етапах розвитку банківської діяльності банки сприймалися лише як зберігачі грошей. Однак з виникненням та розвитком поняття «кредит» на третьому етапі розвитку банківської діяльності трансформується уявлення щодо банків, так як саме банки, концентруючи в собі вільні грошові ресурси [4], стають основними учасниками кредитних відносин. Банки сприймаються як кредитні організації, які надають кредити під помірний відсоток, що стає основою створення спеціалізованих банків: депозитних, емісійних, для морської торгівлі, тощо. Таким чином, кредитна організація на даному етапі – це така форма еволюції банківської діяльності, при якій банківські, грошові та розрахункові операції концентруються в єдиному центрі. [5]

Перша половина XIX ст. характеризувалася значними соціально-економічними змінами: завершився процес первинного нагромадження

капіталу, відбулася промислова революція, почався бурхливий розвиток ринкових відносин, що обумовило IV етап розвитку банківської діяльності та стало причиною формування повноцінних банківських систем в країнах світу, де на першому рівні знаходиться центральний банк, а на другому – всі інші банківські установи. За центральним банком поступово закріплюється роль регулятора, що проявляється в його функціях, таких як емісійний центр, банк банків, банк уряду, розрахунковий центр та орган регулювання економіки, що впроваджує монетарну політику в країні. Паралельно відбувається становлення банків другого рівня, кількість яких починає збільшуватися високими темпами. Конкуренція серед банків призводить до універсалізації діяльності банків та розширення спектру банківських операцій.

З розвитком та становленням банків продовжує еволюціонувати і уявлення щодо їх сутності. Так, на початку XX ст. почала формуватися концепція фінансового посередництва, яка сформувала методологічний підхід щодо обґрунтування діяльності банків на фінансових ринках, які забезпечують безперервність руху капіталу між економічними суб'єктами, стимулюючи економічне зростання. Передумови формування та еволюції теорії фінансового посередництва представлені на рис. 2.

Основи теорії фінансового посередництва, на нашу думку, заклав А. Пігу в своїй праці «Економічна теорія добробуту» (1924 р.) [6], де запропонував теорію ефективного розміщення капіталу. А. Пігу при дослідженні капіталу підприємства, виокремлював два фактори, що могли поєднуватися у різній пропорції, використання капіталу: очікування (відстрочка споживання благ, тобто збереження) та тягар невизначеності (можливість інвестування). Вирішення протиріч між факторами використання капіталу А. Пігу бачив в їх розподілі на основі отримання гарантій – через банки або фондові біржі [6, С. 233-235], що дозволяє закріпити очікування (заощадження) за одними економічними суб'єктами і

тягар невизначеності за банками, які здатні мінімізувати невизначеність при розміщенні капіталу.

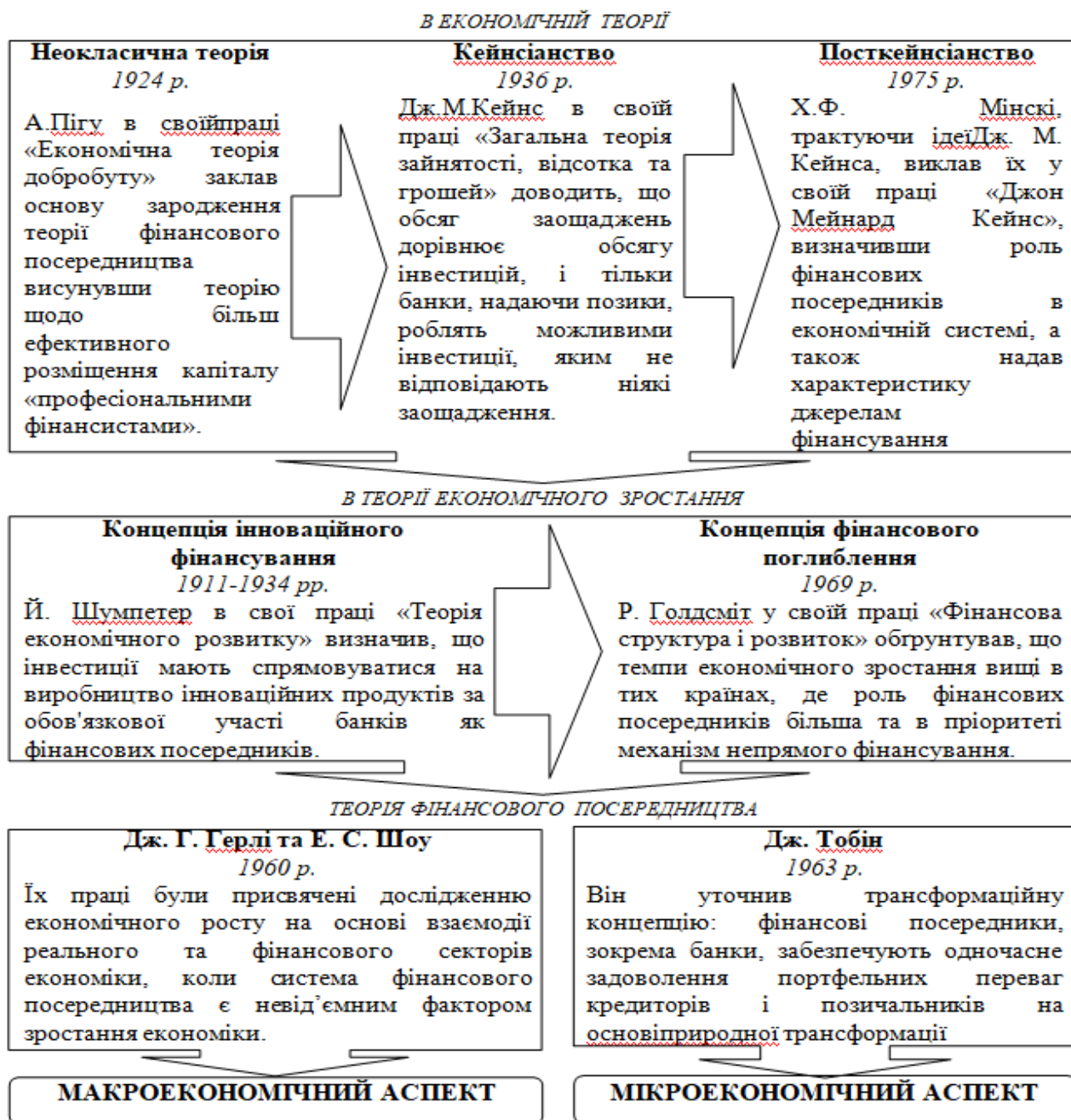

Рис. 2. Передумови формування та еволюції теорії фінансового посередництва

Джерело: складено автором за: [6-11]

Теорія фінансового посередництва отримала подальший розвиток в дослідженнях Дж. М. Кейнса, який при формулюванні сутності заощаджень та інвестицій стверджував, що ці дві величини є рівними, що «витікає із їх

двостороннього характеру». [7] Оскільки джерело інвестицій – це заощадження, то важливою економічною проблемою є перетворення заощаджень в інвестиції, і в цьому процесі головна роль відводиться фінансовим посередникам (банкам).

В економічній теорії надалі питання фінансового посередництва підіймається монетарним посткейнсіанством: маса грошей визначається не зовнішніми (екзогенними) по відношенню до приватного сектора чинниками (Центральним банком), а формується ендегенними чинниками – створюється всередині економіки за рахунок взаємодії економічних суб'єктів приватного сектору, перш за все корпорацій і комерційних банків. Х.Ф. Мінскі був провідним представником монетарного посткейнсіанства і його власний підхід «... спирається на спекулятивно-фінансову парадигму – образ банкіра, що робить свій бізнес на Уолл-Стріт» [8, С. 58].

Зазначимо, що фінансові посередники починають вивчатися не тільки головною течією економічної теорії, до яких належать неокласична теорія, кейнсіанство та посткейнсіанство, але паралельно їх роль досліджується у теорії економічного зростання. В праці «Теорія економічного розвитку» Й. Шумпетер усебічно проаналізував проблему вилучення ресурсів із традиційних галузей з метою їх ефективнішого використання в нових (інноваційних) видах діяльності. Провідна роль у забезпечуванні нового поєднання факторів виробництва фінансовими ресурсами відводиться банкам, і відповідно роль фінансового посередництва полягає не стільки в забезпеченні кількісного приросту інвестицій, скільки в поліпшенні якості інвестицій. [9, С.168-169].

Ідеї Й. Шумпетера щодо економічного зростання отримали розвиток та були частково реалізовані в дослідженнях Р. Голдсмита. Вчений, проаналізувавши залежність між показником розміру фінансової системи, і економічним зростанням в країні, довів, що темпи економічного зростання є вищими в тих країнах, де роль фінансових посередників більша. [10]

Таким чином, можна побачити, що до середини ХХ ст. сформувалося уявлення про банки як про фінансових посередників, які впливають на економічне зростання в країні та назріла нагальна необхідність щодо формування єдиної концепції, яка б визначала їх сутність, функції та роль в економіці. Дана концепція знайшла своє відображення в теорії фінансового посередництва, основи якої заклали американські економісти Дж. Г. Герлі та Е. С. Шоу. Їх праці були присвячені макроекономічним аспектам економічного росту на основі взаємодії реального та фінансового секторів економіки. Вони провели аналіз економічного розвитку США І половини ХХ ст., на основі статистичних даних, який довів, що:

- економічний розвиток заснований на значному збільшенні випуску фінансових інструментів, особливо боргових цінних паперів;

- виникнення численних фінансових посередників (банків) супроводжується виникненням конкуренції між ними, а також сприяє загостренню їх конкуренції з суб'єктами прямого фінансування, що, в свою чергу, породжує тенденцію відносного зниження темпів зростання і економічного значення банківського сектору;

- функціональна єдність фінансових посередників полягає в тому, що при всіх зовнішніх відмінностях їх діяльність підпорядкована єдиному принципу – випуск власних зобов'язань для запозичення кредитних фондів у зберігачів (вкладників) і передача отриманих коштів інвесторам (позичальникам) в обмін на їхні прямі зобов'язання. [10]

Отже, Дж. Г. Герлі та Е. С. Шоу приділяли увагу дослідженню макроекономічного аспекту фінансового посередництва, що й стало основою теорії фінансового посередництва, яка отримала подальший розвиток у працях таких вчених, як Дж.Стігліц, А.Вайс, Р. Левін, О. Галетович, К. Маєр, В. Карлін. Варто підкреслити, що їх дослідження присвячені вивченню ролі фінансового посередництва в економічному зростанні країн світу та аналізу фінансових інститутів, які можуть виконувати роль фінансових посередників, в їх взаємодії на фінансовому ринку. І якщо на етапі зародження та

формування даного економічного напрямку увага приділялася виключно вивченню сутності банків, що спричинило трансформацію уявлення про банки як фінансових посередників, то наприкінці ХХ ст. акцент поступово почав зміщуватися на небанківські фінансові установи.

В свою чергу в 1963 році Дж. Тобін уточнив трансформаційну концепцію, запропонувавши «нове бачення» [11]: фінансові посередники, зокрема банки, забезпечують одночасне задоволення портфельних переваг кредиторів і позичальників. І саме Дж. Тобін заклав основу дослідження мікроекономічного аспекту фінансового посередництва, що отримало подальший розвиток в теорії банківської фірми і сформувало уявлення щодо сутності банку як окремої фірми наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

З другої половини ХХ ст. для банків почалася епоха конкуренції. Якщо раніше клієнт сам йшов до банку для відкриття рахунку та отримання банківських послуг, то зараз банки почали пропонувати клієнтам, в першу чергу – підприємцям, послуги прямо «вдома», змагаючись в тому, хто запропонує більш вигідні умови. Саме загострення конкуренції між банками за приватних клієнтів, доходи яких суттєво підвищились, і не тільки в межах однієї країни, а на міжнародному ринку, вплинув на зміну сутності банків, і вони почали сприйматися як фірми, які впроваджують діяльність, хоч і із специфічним товаром – «гроши́ма». Підтвердженням розвитку уявлення про банки та трансформації їх сутності від звичайних фінансових посередників до фірм, є прийняття «Міжнародної конвергенції щодо вимірювання та вимог до капіталу» (Базелю І) у липні 1988 року, яка мала на меті створення однакових конкурентних умов для міжнародно-активних банків.

Теорія банківської фірми почала формуватися в межах більш загальної теорії фірми. Зазначимо, що еволюція теорії банківської фірми – це трансформація спрощених уявлень про банк як економічного агента в більш складні, що поступово розкриває природу, поведінку, еволюцію та інші аспекти діяльності банку. Найбільш відомі концепції банківської фірми представлені в таблиці 1.

Дослідження еволюції уявлення щодо сутності банку показало, що до світової фінансової кризи 2008 року банк розглядався як фірма, яка є «чорним ящиком», що акумулює грошові ресурси в банківські продукти, автоматично застосовуючи правило максимізації прибутку. Підкреслимо, що світова фінансово-економічна криза 2008 року показала, що регулювання всіх сфер банківської діяльності є одним з основних критеріїв забезпечення як стійкості та надійності банківської системи, так і банків зокрема.

Таблиця 1

Розвиток концепцій банківської фірми

<i>Концепція</i>	<i>Автори теорії</i>	<i>Сутність концепції</i>	<i>Функція банку</i>	<i>Мета банку</i>
банк як фінансовий посередник	G. Daly (1971) [12], G. Benston, C. Smith (1976) [13]	фірма, що надає послуги в особливій сфері – фінансовій	переміщення надлишкових коштів у виробничі інвестиційні проекти	зниження трансакційних витрат за рахунок виробництва особливих фінансових продуктів та послуг
банк як виробник фінансових продуктів та послуг	J. Scott (1978) [14], F. Edwards (1977) [15]	утворення банківського портфелю	функціонер фінансового ринку	зниження витрат на основі удосконалення технологій та оптимізації портфеля послуг
банк як мультиполікатор росту	D. Hodgman (1964) [16], S. King (1986) [17]	розширення та ріст обсягів депозитів під впливом виданих позик, при якому інвестиції обумовлюють ріст виробництва	емісійна функція, яка дозволяє формувати власні грошові потоки	підйом ділової активності за рахунок здійснення впливу на ріст грошової маси в обігу, що сприяє виходу із кризи, або інфляційним процесам
банк як делегований контролер	D. Diamond (1984) [18], C. James (1987) [19]	неповнота інформації у вкладника про інвестора, який бажає отримати дохід, використовуючи його грошові кошти	1) посередника, що забезпечує вивільнення часу власника капіталу; 2) інформатора, що здійснює відбір найбільш ефективних позичальників	зниження асиметрії інформації та морального ризику
Банк як фірма, що забезпечує раціонування між споживанням та заощадженням	I. Fisher (1930) [20], R. Brealey, S. Myers (1984) [21]	економічний агент, що надає нефінансову послугу порівняння поточного та майбутнього споживання	допомагає реалізувати клієнтам різні моделі споживання та заощадження	формування ціни банківського продукту

Однак, в той же час, події, що передували кризі, виявили посилення впливу фінансового сектору на механізм функціонування економічної системи, що привело до формування двох точок зору з цього приводу:

- відповідно до концепції сучасного монетаризму, фінансовий сектор - детермінанта економічного розвитку, а відтак, збільшення масштабів фінансових ринків сприяє підвищенню ефективності економіки. Існуючі диспропорції у розвитку фінансового сектору порівняно з реальним - тимчасове явище, яке можна і потрібно уникати;

- відповідно до «гіпотези відриву» («decoupling hypothesis») фінансового сектору від реальної економіки, функціонування фінансового сектору в сучасних умовах характеризується певними протиріччями, що перетворюють його на відносно самостійну сферу та вказують на поглиблення розриву («the great divide») між фінансовим і реальним секторами економіки. [22]

Відтак, саме відрив розвитку фінансового сектору від реального, як наслідок спричинив ряд проблем, основною з яких є втрата довіри до банків зі сторони населення, що, на тлі посилення конкуренції на ринку банківських послуг, де поступово з'являються нові гравці, які розробляють та впроваджують фінансові технології, сприяло виникненню нової концепції банківської фірми – банк як соціально відповідальна установа. Під «соціальною відповідальністю» пропонуємо розуміти відповідальне ставлення банку до свого продукту або послуги, працівників, споживачів, партнерів, акціонерів, тобто всіх стейкхолдерів; активна соціальна позиція, яка полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі з представниками реального сектору, населення та державної влади для ефективного сприяння рішенню гострих економічних, соціальних, гуманітарних та екологічних проблем.[23]

Отже, соціально-економічна стабільність має забезпечуватися не тільки державою, але й всіма економічними суб'єктами, особливо банками, які в погоні за надприбутками припиняють виконувати основну роль в економіці – забезпечення економічного розвитку реального сектору економіки. Взаємодія банку з суспільством має ґрунтуватися на чіткому розумінні соціальної місії банку. Відтак, концепція «банк як соціально відповідальна установа»

реалізується через координування стратегії розвитку банку зі стратегією розвитку фінансового сектору в країні, що наближає банк до своїх клієнтів та робить його діяльність більш відкритою, що супроводжується розвитком фінансової інклюзії та підвищенням фінансової грамотності населення.

Даний напрям розвитку банків є доцільним після світової фінансової кризи, причиною якої, на наш погляд, стало нераціональне функціонування національних банківських систем, яке базувалося на помилках як окремих банківських установ, так і центральних банків окремих країн, що й вплинуло на світову фінансову систему. І саме світова фінансова криза сприяла пошуку нової моделі банківського нагляду, яка заснована на оцінці бізнес-моделей банків. В 2010 р. було розроблено та затверджено глобальну реформу світового банківського сектору – пропозиції Базельського комітету з банківського нагляду щодо нових банківських стандартів капіталу та ліквідності («Базель III») [24].

Отже, формування концепції банку як соціально-відповідальної установи та пошук нової моделі банківського нагляду на тлі цифрової трансформації економіки вимагають від банків чіткого розуміння та формування своєї бізнес-моделі.

При цьому важливо розуміти, що під впливом розвитку цифрової економіки мінливість зовнішнього середовища підвищується, бізнес-середовище стає більш динамічним та високо конкурентним, що, в свою чергу, впливає на діяльність банків, які мають швидше пристосовуватися до зовнішніх умов, та координувати відповідно до них стратегію розвитку. Таким інструментом, що відображатиме варіанти розвитку банку та дозволить в короткі строки переглянути та скоригувати стратегію, сьогодні стає бізнес-модель банку, так як простіше перейти із однієї точки в іншу при чіткому розумінні того, що необхідно змінювати.

Так, поточний стан банку можна описати якоюсь сукупністю внутрішніх і зовнішніх параметрів, що визначають процеси та взаємозв'язки в банку. Безліч параметрів банку в різні моменти часу утворює простір станів

банку. Отже, майбутню діяльність і розвиток банку можна описати як зміщення в просторі його станів, через поєднання стратегії розвитку банку із існуючою та майбутньою бізнес-моделями.

В такому випадку стратегія розвитку банку залежить від постійного процесу аналізу впливу різних зовнішніх і внутрішніх чинників на параметри його діяльності, прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо коригування впливу цих параметрів для досягнення цілей діяльності банку, а саме - задоволення потреб клієнтів. Погоджуємося з Дж. Линдер та С. Кантрелл, які говорять про зміну бізнес-моделі, яка відображає основну логіку того, як фірма зміниться з часом, щоб залишатися прибутковою в динамічних умовах. [25]

Висновки. Виходячи з вище зазначеного, доцільним для банків є розуміння та формування своєї бізнес-моделі. При цьому важливо розуміти, що під впливом розвитку цифрової економіки мінливість зовнішнього середовища підвищується, бізнес-середовище стає більш динамічним та високо конкурентним, що, в свою чергу, впливає на діяльність банків, які мають швидше пристосовуватися до зовнішніх умов, та координувати відповідно до них стратегію розвитку. Таким інструментом, що відобразить варіанти розвитку банку та дозволить в короткі строки переглянути та скоригувати стратегію, сьогодні стає бізнес-модель банку, так як простіше перейти із однієї точки в іншу при чіткому розумінні того, що необхідно змінювати. А оцінка зміни бізнес-моделі дозволяє проаналізувати основну логіку того, як фірма зміниться з часом, щоб залишатися прибутковою в динамічних умовах.

Перспективи подальших досліджень в цьому напрямку передбачають дослідження сутності поняття «бізнес-модель банку» та впровадження методології щодо її використання не тільки при формуванні моделі банківського нагляду в країні, але і в діяльності кожного банку як ефективного інструмента оцінки стратегії його розвитку.

Список літератури:

1. Рашкован В., Поکیدін Д. Кластерний аналіз бізнес-моделей українських банків: застосування нейронних мереж Кохонена. *Вісник Національного банку України*. 2016. № 12. С. 13-40.
2. Деркаченко А.В., Худолій Ю.С. Аналіз бізнес-моделей банків України. *Облік і фінанси*. 2018. №2 (80). С.76 -83.
3. Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства: монографія. Київ, 2003. 103 с
4. История банковского дела. URL: <http://history.banks-credits.ru/>
5. Гончарова М.В., Гончаров А.И. Население и банки: происхождение, сущность и функции кредитной организации. *Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса*. 2011. №2 (15). С. 280-282
6. Пигу А. Экономическая теория благосостояния (1924). Том I. Пер. с англ. М.. «Прогресс». 1985 г. 512 с., С. 219-238
7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. URL: <https://socioline.ru/files/5/316/keyns.pdf>
8. Minsky H. P. John Maynard Keynes. New York: Columbia University Press. 1975., С. 57
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия. М.: Эксмо, 2007. 864с.
10. Goldsmith, R. W. Financial Structure and Development. New Haven. CT: Yale University Press, 1969. 561 p.
11. James Tobin. Liquidity preference as behaviour towards risk. *The Review of Economic Studies*. February, 1963, No. 67
12. Daly G.G. Financial intermediation and the theory of the firm: An analysis of savings and loan association behavior. *Southern Economic Journal*. Jan., 1971. Vol. 37, № 3. P. 283-294. URL: <http://www.jstor.org/stable/1056180>

13. Benston G. J. Smith A Transactions Cost Approach to The Theory of Financial Intermediation. *The Journal of Finance*. May, 1975. Vol. 31, №2. P. 215-231. URL.: <http://www.jstor.org/stable/2326596>
14. Scott J. T. Nonprice Competition in Banking Markets. *The Journal of Finance*. Jan, 1978. Vol. 44, №3. P. 594-605. URL: <http://www.jstor.org/stable/1057213>
15. Edwards F. R.. Managerial Objectives in Regulated Industries: Expense-Preference Behavior in Banking. *The Journal of Political Economy*. Feb, 1977. Vol. 85, №1. P. 147-162. URL: <http://www.jstor.org/stable/1828333>
16. Hodgman D. R. Reviewed work(s): Commercial Bank Loan and Investment Policy. *The Journal of Finance*. Sep., 1964. Vol. 19, No. 3. P. 586-588. URL: <http://www.jstor.org/stable/2977955>
17. King S. R. Monetary Transmission: Through Bank Loans or Bank Liabilities. *The Journal of Money, Credit and Banking*. Aug, 1986. Vol. 18, №3. P. 290-303. URL: <http://www.jstor.org/stable/1992382>
18. Douglas D. W. Financial Intermediation and Delegated Monitoring. *The Review of Economic Studies*. Jul., 1984. Vol. 51, No. 3. P. 393-414. URL: <http://www.jstor.org/stable/2297430>
19. James C. Some evidence on the uniqueness of bank loans. *Journal of Financial Economics*. December, 1987. Vol. 19, Issue 2. P. 217-235.
20. Fisher. I. The Theory of Interest, as determined by Impatience to Spend Income and Opportunity to Invest it. New York: Macmillan, 1930. 551 p. URL: http://oll.libertyfund.org/index.php?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1416&Itemid=27
21. Brealey and Myers. Principles of Corporate Finance URL: <http://cevdetkizil.brinkster.net/cevdetchess/tr/admin/editor/sayfalar/princf.pdf>
22. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Ринок фінансових послуг: Навч. посіб. Київ, 2010. 532 с.
23. Дзюблюк, О.В., Стечишин Т.Б. Соціальна відповідальність банківської системи: теоретичний та практичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2015. №2. С.101-112.

24. Влияние новых требований Базель-3 для Украины неоднозначно. URL: <http://www.ukrbanks.info>

25. Linder, J. and Cantrell, S. Changing business models: surveying and landscape. URL: http://www.businessmodels.eu/images/banners/Articles/Linder_Cantrell.pdf

References:

1. Rashkovan V., Pokidin D. (2016) Klasternyy analiz biznes-modeley ukrayins'kykh bankiv: zastosuvannya neyronnykh merezh Kokhonena. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrayiny*. № 12. S. 13-40. [in Ukrainian]
2. Derkachenko A., Khudoliy Y. (2018) Analiz biznes-modeley bankiv Ukrayiny. *Oblik i finansy*. №2 (80). S.76 -83. [in Ukrainian]
3. Orlyuk O. P. (2003) Teoretychni pytannya bankivs'koho prava i bankivs'koho zakonodavstva. Kyiv, 103 c [in Ukrainian]
4. Ystoryya bankovskoho dela. Retrieved from: <http://history.banks-credits.ru/> [in Ukrainian]
5. Honcharova M., Honcharov A. (2011) Naselenye y banky: proyskhozhdnyye, sushchnost' y funktsyy kredytnoy orhanyzatsyy. *Byznes. Obrazovanye. Pravo. Vestnyk Volhohradskoho ynstytuta byznesa*. №2 (15). S. 280-282 [in Russian]
6. Pyhu A. Ékonomycheskaya teoriya blahosostoyaniya (1924). Tom I. Per. s anhl. M.. «Prohress». 1985 h. 512 s., S. 219-238[in Russian]
7. Keynes Dzh.M. Obshchaya teoriya zanyatosty, protsenta y deneh. Retrieved from:: <https://socioline.ru/files/5/316/keyns.pdf> [in Russian]
8. Minsky H. P. John Maynard Keynes. NewYork: ColumbiaUniversity Press. 1975., C. 57 [in English]
9. Shumpeter Y. (2007) Teoriya ekonomichnoho rozvytku. Kapitalizm, sotsializm i demokratiya. M. 864s. [in Russian]
10. Goldsmith, R. W. (1969) Financial Structure and Development. New Haven. CT: Yale University Press. 561 p. [in English]
11. JamesTobin (1963) [Liquidity preference as behaviour towards risk](#) *The Review of Economic Studies*, No. 67. [in English]

12. Daly G.G. (1971) Financial intermediation and the theory of the firm: An analysis of savings and loan association behavior. *Southern Economic Journal*. Jan., 1971. Vol. 37, № 3. P. 283-294. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/1056180> [in English]
13. Benston G. J. Smith A (1975) Transactions Cost Approach to The Theory of Financial Intermediation. *The Journal of Finance*. May, 1975. Vol. 31, №2. P. 215-231. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/2326596> [in English]
14. Scott J.T. (1978) Nonprice Competition in Banking Markets. *The Journal of Finance*. Jan, 1978. Vol. 44, №3. P. 594-605. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/1057213> [in English]
15. Edwards F. R.. (1977) Managerial Objectives in Regulated Industries: Expense-Preference Behavior in Banking. *The Journal of Political Economy*. Feb, 1977. Vol. 85, №1. P. 147-162. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/1828333> [in English]
16. Hodgman D. R. (1964) Reviewed work(s): Commercial Bank Loan and Investment Policy. *The Journal of Finance*. Sep., 1964. Vol. 19, No. 3. P. 586-588. URL: <http://www.jstor.org/stable/2977955> [in English]
17. King S. R. (1986) Monetary Transmission: Through Bank Loans or Bank Liabilities. *The Journal of Money, Credit and Banking*. Aug, 1986. Vol. 18, №3. P. 290-303. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/1992382> [in English]
18. Douglas D. W. (1984) Financial Intermediation and Delegated Monitoring *The Review of Economic Studies*. Jul., 1984. Vol. 51, No. 3. P. 393-414. Retrieved from: <http://www.jstor.org/stable/2297430> [in English]
19. James C. (1987) Some evidence on the uniqueness of bank loans. *Journal of Financial Economics*. December, 1987. Vol. 19, Issue 2. P. 217-235. [in English]
20. Fisher. I. (1930) *The Theory of Interest, as determined by Impatience to Spend Income and Opportunity to Invest it*. New York: Macmillan, 1930. 551 p. Retrieved from: http://oll.libertyfund.org/index.php?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1416&Itemid=27 [in English]

21. Brealey and Myers. Principles of Corporate Finance. Retrieved from: <http://cevdetkizil.brinkster.net/cevdetchess/tr/admin/editor/sayfalar/princf.pdf> [in English]
22. Naumenkova S.V., Mishchenko S.V. (2010) Rynok finansovykh posluh: Navch. posibnyk. Kyiv, 2010. 532 c. [in Ukrainian]
23. Dzyublyuk, O.V., Stechyshyn T.B. Sotsial'na vidpovidal'nist' bankivs'koyi systemy: teoretychnyy ta praktychnyy aspekt. *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*. 2015. №2. S.101-112. [in Ukrainian]
24. Vlyyanye novykh trebovanyy Bazel'-3 dlya Ukrayny neodnoznachno. Retrieved from: <http://www.ukrbanks.info> [in Russian]
25. Linder, J. and Cantrell, S. Changing business models: surveying and landscape. Retrieved from: http://www.businessmodels.eu/images/banners/Articles/Linder_Cantrell.pdf [in English]